

Márki Dávid

Bevezetés az alkotmányjogba
Jogi felsőfokú szakképzésben tanulók hallgatóknak

Alapvető jogok

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege: Kollokviummal záródó előadás

Szak: Jogi felsőfokú szakképzés

Tárgyfelelős intézet: SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Közjogi Intézet

Oktatók
dr. Márki Dávid
Dr. Tribl Norbert

Elérhetőség: marki@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok: 3 kredit

Követelmények: a kurzus követelményei a Coospace szintéren érhető el

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

- Tájékozódjon a tantárgy alapadatairól.
- Tekintse meg a tantárgy Coospace felületen feltüntetett követelményrendszerét.
- Olvassa el figyelmesen az olvasóleckét.
- Tanulmányozza át a kötelező irodalom vonatkozó részeit, valamint az előadáson elhangzottakat.
- Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
- Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, jelezze a tantárgy oktatójának.

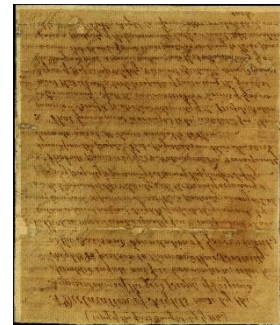
AZ OLVASÓLECKE FELDOLGOZÁSÁHOZ SZÜKSÉGES IDŐ: KB. 45 PERC

ALAPVETŐ JOGOK

ALAPVETŐ JOGOK EREDETE, KIALAKULÁSA

A felfogás, miszerint az embernek vannak veleszületett elidegeníthetetlen és sérthetetlen jogai hosszú történelmi fejlődés eredményeként a XVIII. századi polgári forradalmak során jutott el oda, hogy jogi dokumentumokban nyerjen elismerést.

Az első emberi jogokat összefoglaló jogi természetű dokumentumának a Virginia állam alkotmányának bevezetője, a Virginiai Nyilatkozat tekinthető 1776-ban, amely olyan minden embert a születés tényével megillető jogokat foglalt írásba, mint az élet és szabadság, a tulajdon megszerzése, biztonságra törekvés.

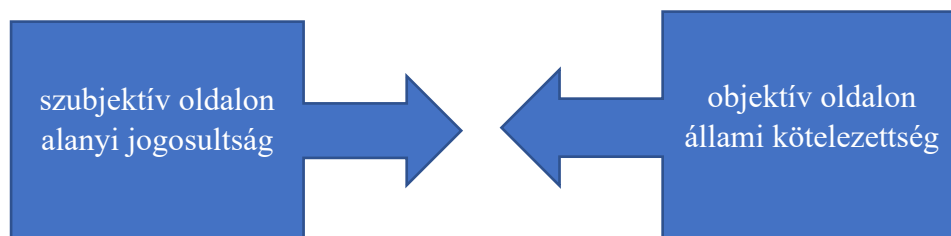

A Virginiai nyilatkozatot követte az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat 1776. július 4-én.

Azonban általánosságban az emberi jogok kialakulását, valóságos történetét a francia forradalomtól és az Ember és Polgár Jogainak Deklarációjától számítják, amely már az egyetemesség igényével fogalmazódott meg, egy új állam-, valamint jogrendszer alapelveit fektetve le. Egyre nagyobb igény mutatkozik az embereket megillető politikai jogok, mint a szólásszabadság, véleménynyilvánítás, sajtószabadság elismerésére, ezzel évszázados fejlődésnek indítva az embert megillető alapvető jogokat.

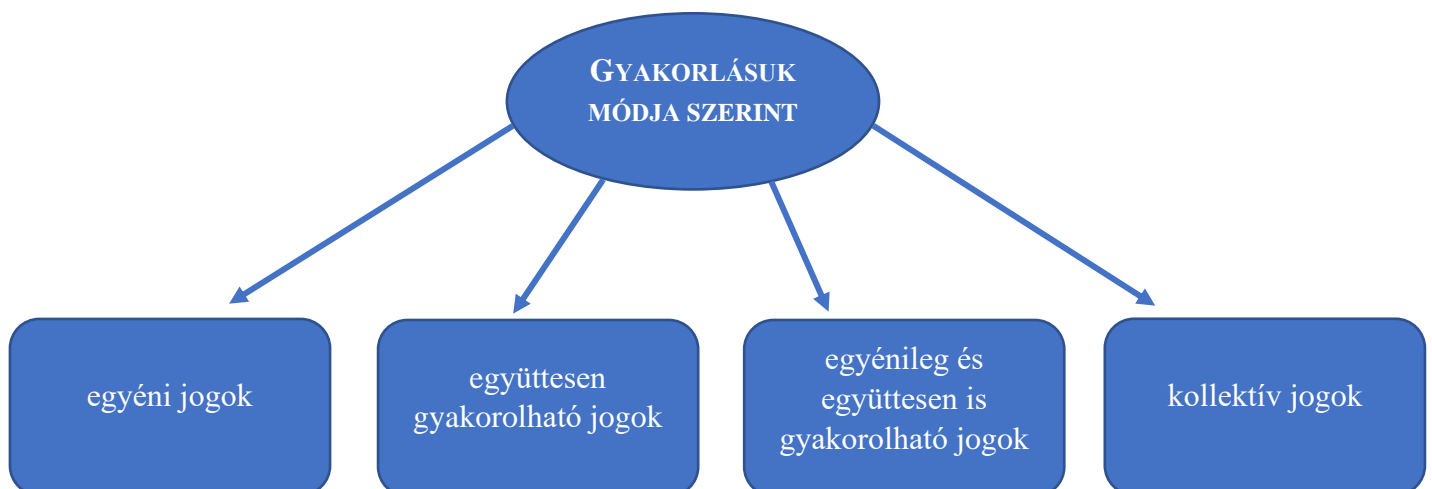
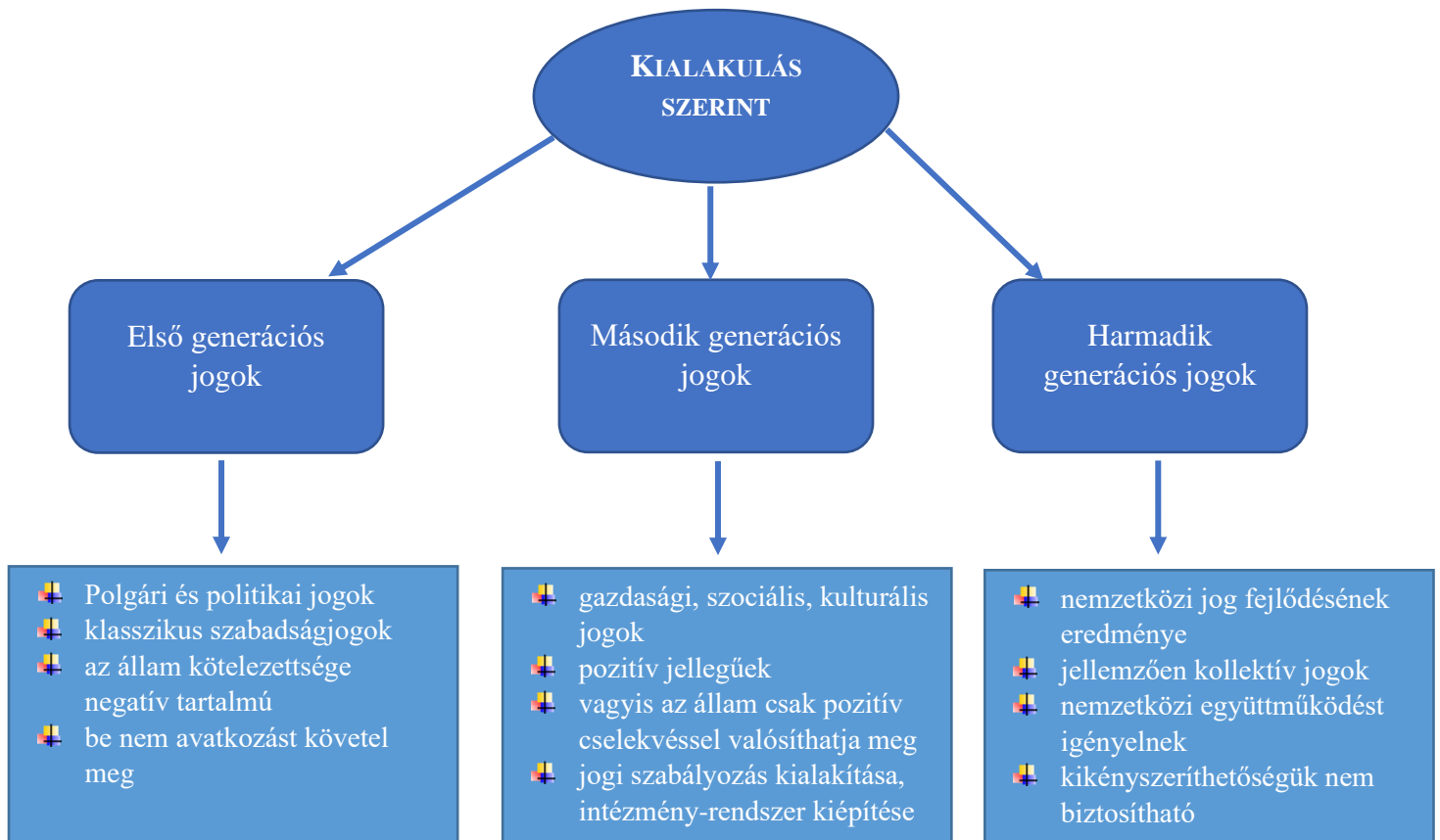
Az emberi jogok alatt olyan jogosultságokat értünk, amelyek az embereket, mint természeti és társadalmi lényeket, emberi mivoltuknál fogva egyenlően illetik meg, vagyis nem az állam teremti meg, hozzá létre ezeket a jogosultságokat, de elismerése és tiszteletben tartása az állam kötelezettsége.

Az egyén és az állam viszonyrendszerében az alapjogok kiemelkedő funkcióval bírnak, amely az alapjogok két oldalából vezethetőek le.

ALAPVETŐ JOGOK CSOPORTOSÍTÁSA

Az alapvető jogok rendszerezésére, csoportosítására számtalan ismerv, jellegzetesség szolgálhat kiinduló pontként

ÉRVÉNYESÍTHETŐSÉGÜK SZERINT

Az emberi, alapvető jogok érvényesíthetősége szerinti rendszerezés kiinduló pontja az adott jog szabályozási jellege, megfogalmazása, amely befolyással bír az alapjog azon tulajdonságára, hogy állami vagy bírói úton kikényszeríthető e.

A **klasszikus értelemben vett alapjogoknak** alanyi jogi jellege van, következésképpen állami vagy bírói úton közvetlenül kikényszeríthető.

A szoros értelemben vett **alapjogoknak nem tekinthető alkotmányos jogok** esetén közvetlen alanyi jogosultság nem keletkezik, hiszen az érvényesíthetőségükhöz az állam aktív cselekvése, törvényhozói kötelezettségének teljesítése szükséges.

A harmadik kategóriát az úgynevezett **államcélok** képezik, amelyek csupán az állam tevékenységi irányait, stratégiáit jelöli meg, a cél lehetséges elérésének reményében, amelyek megghiúsulása esetén nincs lehetőség a kikényszeríthetőségre.

ALAPVETŐ JOGOK KORLÁTOZÁSA

Az alapvető jogok és szabadságok a társadalmi együttélés szabályaiból kiindulva minimális kivétellel terjedelmükben nem lehetnek korlátozhatatlanok. Az egyének jogainak gyakorlása nem válhat parttalaná.

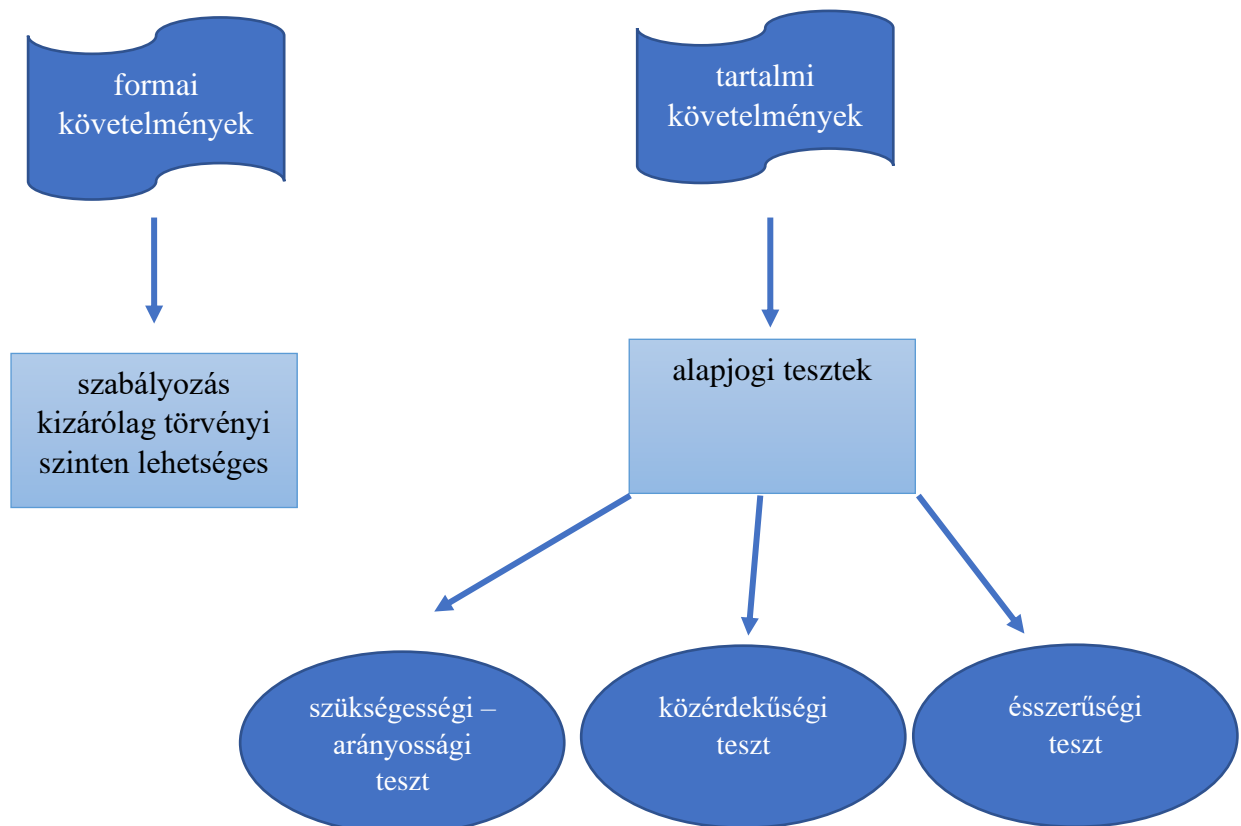
Az alapvető jogok korlátozása során a korlátozhatóság szerinti rendszerezésből indulunk ki, amely hosszú fejlődés során alakult ki, nemzetközi szerződések és nemzeti alkotmányok szabályozásai, valamint az alkotmánybíróságok jogfejlesztő tevékenysége alapján.

Az abszolút jogok és tilalmak olyan feltétlen érvényesülést kívánó alapjogok, amelyek még különleges jogrend esetében sem korlátozhatóak, vagyis amelyekkel szemben nem létezik olyan más alapjog, érték, vagy alkotmányos érdek, amellyel szemben engedniük kellene. Ilyen abszolút jog például az élethez emberi méltósághoz való jog, tilalmak közül pedig például a kínzás, embertelen és más megalázó bánásmód tilalma.

Az ideiglenesen korlátozható jogok körében olyan alapjogokat értünk, amelyek különleges jogrend idején, az adott különleges jogrendi helyzet előidézésére szolgáló körülményekre tekintettel időlegesen felfüggeszthetőek, vagy az általános mértékű korlátozáson túl, szigorúbb korlátozások alá vehetők. Erre számtalan példa mutatkozott a 2020/21-es koronavírus okozta pandémia időszakában.

A harmadik kategóriába olyan alapjogok tartoznak, melyek nem állnak a korlátozás abszolút tilalma alatt. Ezek az alapjogok gyakran összeütközésbe kerülhetnek egymással, amely során a jogalkotónak, jogalkalmazóknak kell megállapítania, hogy melyik alapvető jognak kell engednie, melyik alapvető jog élvez elsőbbséget, vagyis melyik alapvető jogot engedi korlátozni.

A korlátozható jogok tehát állandó jelleggel, azonban szigorú formai és tartalmi kritériumok mellett vethetők törvényi korlátozás alá.

SZÜKSÉGESSÉGI – ARÁNYOSSÁGI TESZT

A szükségességi – arányossági teszt, mint **általános alapjogi teszt** jelenik meg az Alaptörvény I. cikk (2) bekezdésében, vagyis alapvető jog **más alapvető jog érvényesülése** vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, csak a **feltétlenül szükség mértékben**, kizárólag az elérni kívánt céllal **arányosan** és az alapvető jog **lényeges tartalmának tiszteletben tartásával** korlátozható.

KÖZÉRDEKŰSÉGI TESZT

A közérdekűségi teszt, mint speciális alapjogi teszt alapvetően a tulajdonhoz való jog tekintetében érvényesül. A kisajátítás jogintézménye alkalmazásának **közérdekből** és **teljes, közvetlen, azonnali kártalanítás** mellett van lehetőség. A teszt során azt kell megvizsgálni, hogy a korlátozás közérdekből indokolt-e és **ne járjon más alapjog sérelmével**.

ÉSSZERŰSÉGI TESZT

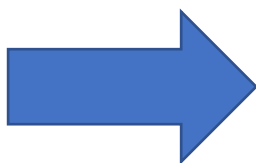
Az ésszerűségi teszt szintén egy enyhébb, speciális teszt, amelyet csak kivételes esetekben, olyan jogok esetén alkalmaznak, amelyek nem minősülnek alapvető jogoknak. Az ésszerűségi teszt során azt kell vizsgálni, hogy **a korlátozás ésszerű indokra vezethető-e vissza**.

ALAPJOGOK VÉDELMI RENDSZERE

Az alapjogok hazai védelmének legfontosabb szervei az Alkotmánybíróság, valamint az alapvető jogok biztosa.

Az Alkotmánybíróság, mint az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve jelentős szerepet játszik az alapjogi bíraskodásban, az alapvető jogok érvényesítésében.

Az Alkotmánybíróság alapvető feladat- és hatáskörébe tartozik az **alkotmányjogi panasz**-eljárás, amely során az érintett személy vagy szervezet egy jogszabály, jogszabályi rendelkezés, illetve bíróság egyedi ügyben hozott érdemi határozatának vizsgálatát kérheti, amennyiben az az érintett Alaptörvényben foglalt alapjogát sérti.

Az **alkotmányjogi panasz** alapjogvédelmi funkcióját lásd az **5. sz. Olvasóleckénél: Az Alkotmánybíróság.**

Az alapvető jogok biztosának fő funkciója, hogy a tudomására jutott **alapjogi visszasságokat** kivizsgálja és általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen a visszasságok orvoslása érdekében.

Az alapvető jogok biztosához **bárki fordulhat**, aki úgy véli, hogy alapvető jogával kapcsolatos visszasság érte, ugyanakkor az alapvető jogok biztosa **hivatalból is folytathat eljárást** a hatóságok tevékenysége során felmerült, alapvető jogokkal kapcsolatos visszasságok megszüntetése érdekében.

NEMZETKÖZI VÉDELMI RENDSZER

ENSZ
fórumok

Európa
Tanács

Európai Unió

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének létrejöttével fokozatosan az emberi jogok egyre szélesebb körben, átfogóbb nemzetközi szabályozás alá estek. Kialakultak olyan mechanizmusok, amelyek az ENSZ intézményei és a különböző jogi dokumentumok mellett az alapvető jogok védelmének biztosítására hivatottak.

A legfontosabb szabályokat a

- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és
- a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya tartalmazza.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának első fakultatív jegyzőkönyve vezette be az **egyéni panaszok előterjesztésének lehetőségét**, amennyiben az előterjesztő egyezményes jogát megsértették, a panasz nem tárgya más nemzetközi fórum előtt folyamatban lévő eljárásnak, valamint, ha a panasz előterjesztője ki merítette a rendelkezésre álló hazai jogorvoslati eszközöket.

Az emberi jogok Európa Tanács keretében biztosított védelme az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményben gyökerezik, amellyel létrehozták az **Emberi Jogok Európai Bíróságát**.

Az EJEB állandó bíróságként működik, a bírák száma az egyezmény részes tagjainak számával megegyező. Működését tekintve egyesbíróként, háromtagú tanácsokban, hét bíróból álló kamarákban vagy tizenhét tagból álló nagykamarában jár el az elé terjesztett ügyekben.

Az Egyezmény értelmében az EJEB bármely természetes személytől, személyek csoportjától, valamint nem kormányzati szervezettől érkező kérelmet átvehet, ha az Egyezményben foglalt jogait valamely Egyezményben részes állam megsértette.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordulás feltételei tehát, hogy:

- a kérelem az Egyezményben részes állam állampolgárától származik
- az Egyezményben biztosított jogát sértették meg,
- a rendelkezésre álló valamennyi hazai jogorvoslatot már kimerítette, és
- a végleges döntés meghozatalától számított 6 hónap még nem telt el.

Az EJEB **nem semmisítheti meg** és **nem változtathatja meg** a nemzeti bíróságok, hatóságok döntéseit, azonban jogosult arra, hogy megállapítsa az Egyezményben foglalt jogok megsértését és kártérítés megfizetésére kötelezheti a részes államokat. Az EJEB által hozott **ítélet kötelező erővel bír**.

Az Európai Unióban az emberi jogok kérdésköre évtizedes fejlődés eredményeként fokozatosan vált a közösségi jog részévé. Az Európai Unió **Alapjogi Chartája** nem kötelező jogi dokumentumként született meg, azonban a Lisszaboni Szerződés már kimondta, hogy az Unió elismeri a Chartában foglalt jogokat és szabadságokat és az Alapjogi Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint az alapító Szerződések.

Az Európai Unióban szakosított szervként az alapjogvédelem területén az **Alapjogi Ügynökség**, bírói alapjogvédelem tekintetében pedig az **Európai Unió Bírósága** játszik szerepet.

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Korlátozhatóságuk szerint miként csoportosíthatóak az egyes alapjogok?
2. Ismertesse a szükségességi-arányossági tesztet!
3. Milyen speciális alapjogi teszteket ismer?
4. Milyen fórumokhoz lehet fordulni hazai szinten alapjogsérelem esetén?
5. Mik az EJEB-hez fordulás feltételei?

KÖTELEZŐ TANANYAG

Az előadáson elhangzottak mellett:

KISS BARNABÁS – LICHTENSTEIN JÓZSEF – TÓTH JUDIT: Alkotmányjog II. Alapjogok és emberi jogok, Iurisperitus Kiadó, Szeged 2018. 24-57. o.

AJÁNLOTT IRODALOM

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Emberi Jogok Európai Egyezménye

Európai Unió Alapjogi Chartája